

C'est grâce à votre bienveillante générosité que la Commission a pu faire paraître cette année dans sa série de mémoires deux volumes, à savoir :

É. LEGROS : *La frontière des dialectes romans en Belgique*,
et FR. VANACKER : *De Syntaxis van het Aalsters dialect*,
dont nous joignons un exemplaire au présent rapport.

La Commission tient à exprimer ici toute sa gratitude pour l'intérêt que vous lui portez et vous prie d'agréer, avec ses remerciements réitérés, l'expression de ses sentiments les plus distingués.

Bruxelles, le 31 janvier 1949.

Le Secrétaire,
WILLEM PÉE.

Le Président,
H. J. VAN DE WIJER.

VERSLAG over de werkzaamheden van de Commissie in 1948

Hooggeachte Heer Minister,

De Koninklijke Commissie voor Toponymie en voor Dialectologie heeft in 1948 haar drie plenovergaderingen en haar zes reglementaire sectie-vergaderingen gehouden.

Een buitengewone zitting werd daarenboven gewijd aan de organisatie van het IIIe Internationaal Congres voor Toponymie en Antroponymie. Al deze zittingen hebben plaats gehad in de lokalen die de Universitaire Stichting welwillend tot onze beschikking heeft gesteld.

In haar zitting van 26 januari besloot de Commissie aan de goedkeuring van de Prins-Regent de benoeming voor te leggen van de heer WILLEM PÉE als werkend lid in vervanging van de heer J. CUVELIER, overleden, en aan de heer Minister van Openbaar Onderwijs als briefwisselende leden de H. J. DUPONT, ere-leraar aan het Koninklijk Ateneum van Elsene voor te stellen, in vervanging van de H. J. L. PAUWELS, en de H. J. WARLAND, professor aan de Universiteit te Luik, in vervanging van de H. W. BAL, beiden benoemd tot werkend lid.

De eerste benoeming geschiedde door koninklijk besluit van 20 februari 1948, de tweede door ministerieel besluit van dezelfde datum.

In zitting van 31 mei besloot zij de heer K. ROELANDTS, verbonden aan het Instituut voor Naamkunde te Leuven

voor te stellen als briefwisselend lid, in vervanging van WILLEM PÉE tot werkend lid benoemd. Deze benoeming gebeurde door ministerieel besluit van 1 september 1948.

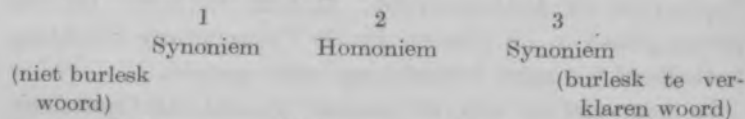
De volgende mededelingen werden gedaan :

Op de pleno-vergaderingen :

J. DUPONT : *Quelques spots wallons provenant par jeux de mots de vers flamands du moyen âge. — Over een schematische methode voor de studie der burleske woorden en der pseudo-schilderachtige gezegden.*

De spreker, uitgaande van een raadsel dat hij ontleedt, stelt een schema op, volgens hetwelk een groot aantal burleske en pseudo-schilderachtige gezegden ontstaan. Hij toont met enige voorbeelden aan dat hetzelfde schema in omgekeerde orde een praktisch middel aan de hand doet voor de verklaring van dergelijke taalprodukten, waarbij steeds een homoniemenverwisseling in het spel is, voorafgegaan van en gevolgd door een synonymie.

Het schema ziet er als volgt uit :

Hij verklaart met de hulp van dit schema de volgende woorden en gezegden :

gevangen	vrunte	vrunt	amigo
ben je stapel	schocke	shock	ben je zestig
uit zijn afwach- tende houding	harren (wkw.)	harren (subst.)	sortir de ses gonds
treden			être (tomber)
dial. paumes	pommes	pommes	dans les patates
(= pâmoison)	(d'arbre)	(de terre)	wall. faire croire
zoo veel men	te wille	te willege	que les poules pondent sur les saules
wenst	geleggen	leggen	

Na enige teoretische beschouwingen over de rol van synonymie en homonymie in de historische semantiek, wijst de voordrachtgever erop dat dergelijke studies, wegens de praktische onmogelijk-

heid van twee oplossingen, tot resultaten leiden, die zo goed als mathematisch zeker zijn. Bovendien kan in veel gevallen met deze methode worden vastgesteld in welke taal een gezegde thuishoort dat ook, als calque, in een naburige taal voorkomt. Soms is het ook mogelijk uit te maken welk van twee gezegden het oudste is, aangezien het schema meestal niet kan worden omgekeerd.

M. PIRON : *A propos de ramponô „filtre à café”. — Over Waals ramponô.*

Dit woord is in het grootste deel van Romaans-België verbreid en betekent — naast een paar sporadisch voorkomende betekenissen — „koffiezak” (meestal een linnen zak met een metalen ring) ; het werd daarenboven door een aantal aangrenzende Germaanse dialecten ontleend. Tot nu toe werd het woord onvoldoende verklaard. We moeten het samenbrengen met de Fr. uitdrukking „à la Ramponeau”, van de naam van een Parijs herberghouder, wiens lokaal in 1760 en volgende jaren veel succes had. Elk nieuw modesnuffje, elke buitenissigheid op dit gebied werd bestempeld met de woorden „à la Ramponeau”, zoals later alles „à la grecque” werd genoemd. Spreker toont aan de hand van teksten hoe deze twee gelijklopende uitdrukkingen in Wallonië zijn doorgedrongen. De eigennaam zou er maar zeer korte tijd bekend zijn gebleven met zijn geestige inhoud, indien niet om dezelfde tijd een ander gebruik zich had vastgezet, namelijk het opgieten van de koffie door een zakje in plaats van het laten trekken, zoals vroeger gebeurde.

In de Waalse sectie :

M. YANS : *Différents termes d'ancien liégeois. — Oud-Waalse woorden.*

wangnier, „het veld bebouwen, wettelijk verwerven, verkrijgen (door erving of huwelijk) aangroeien door aanslibbing” en vandaar *prendre ou rendre a wangnage* ; *plevir* „verbinden”, waarvan *foi plevie*, lichamelijke en persoonlijke verbintenis, wellicht een Keltische instelling, in tegenstelling met de christelijke eed ; daarenboven *la main plevie*, bepaling van het Luikse recht, waarbij de goederen aan de overlevende echtgenoot komen, wanneer een contract ontbreekt ; *werison*, dat de Hr. BAGUETTE door „succession” heeft vertaald en dat eerder „patrimoine” betekent ; *striche*, schram op een stuk goud- of zilverwerk, waardoor een hoeveelheid metaal voor de controle wordt verkregen ; ten slotte *alédje-âtoû*, term uit de kolenmijnen.

J. HERBILLON : *Mète lès pondants èt lès djondants* (1).

É. LEGROS : a) *Notes de lecture et notes d'enquêtes*.

b) *Notes de dialectologie et de folklore*.

L. REMACLE : *Notes de dialectologie*.

J. VANNÉRUS : *Les termes employés autrefois dans nos régions pour distinguer Flamands et Allemands des Wallons et des Romans*. — *Termen in onze streken in gebruik om Vlamingen en Duitsers te onderscheiden van Walen en Romanen*.

Spreeker noemt eerst de plaatsnamen gaande van af het Département de la Moselle tot Tourinnes-la-Grosse (bij Geldenaken) die het bepalend woord *tiche* of zijn Germaanse tegenhanger *deutsch* vertonen ; aan deze lijst voegt hij de termen toe als *tiex pays* langs de taalgrens. Daarna haalt hij teksten aan, waarin het bijvoeglijk naamwoord *thiois* (*tisson*, *tiexhon*, enz.) op personen wordt toegepast om de oorsprong van een uit het Germaanse landsdeel afkomstig persoon, in de Romaanse streek woonachtig, aan te duiden ; later werd het een geslachtsnaam, aan een familie gehecht.

Anderszijds bestaan er plaatsen, die aangeduid worden door middel van de namen *Welsch* of *Waa's* : deze worden door spreeker opgesomd. In het groothertogdom Luxemburg worden naast *Welsch* ook de volgende termen gebezigd om het Romaanse landsdeel aan te duiden : *roman* (1312), *romain* (1344), alsook *gallicus* en *franchois*, van af het begin van de 15^e eeuw. Een dergelijke wijziging doet zich eveneens voor in de namen, die in de loop der eeuwen, aan de Dietse taal en de Dietse streken worden gegeven : *theutonicus* in de 12^e eeuw, *thiax* in 1278, *allement* in 1357, *germanicus* in 1578, *alemant* (in Brabant, in 1430 !).

De teksten uit de 13^e, 14^e en 15^e eeuwen duiden hun Romaanse of Waalse glossen aan met de namen *gallice*, *idiomate gallico* ; zo b. v. te Ramillies (in de streek van Geldenaken) in 1253 : *que petia gallice appellatur meez*. Wat de term *flamand* betreft, deze komt zelden in oostelijk Wallonië voor : te Opprebais (arr. Nijvel) *Symon Flamingus* in 1272 ; te Audenvort bij Racourt-bij-Landen *Nicholaus Flamanti* in 1300 ; te Engreux bij La Roche-en-Ardenne

(1) Indien er op de titel geen korte inhoud volgt, dan betekent zulks dat de lezing reeds intussen verschenen is of eerlang verschijnen zal.

langue flamenne in 1664. Ten Westen van Edingen heeft spreeker alleen de term *flamand* aangetroffen, en niet meer *tiche*.

Ten slotte geeft spreeker enkele voorbeelden van het late gebruik in onze streken van de term *Français* om onze Zuiderburen aan te duiden : *Franchoise Voie* in 1272/81 te Othée, in 1294 in Dietsch-Heur, enz.

Als besluit raadt hij zijn Henegouwse collega's aan de kwestie te onderzoeken, waarom *tiche* niet meer voorkomt westelijk van Edingen en Perwez.

M.-A. ARNOULD : *L'emploi des langues dans l'ancien état civil du Hainaut (XVIe-XVIIIe siècle)*. — *Taalgebruik in de vroegere burgerlijke stand van Henegouwen (XVIe-XVIIIe eeuw)*.

De hr. A. ARNOULD behandelt de stukken van de vroegere burgerlijke stand, inz. wat het taalgebruik betreft. Het is pas onder Maria-Theresia dat de overheid zich om de vorm van de stukken heeft bekommerd. Maar een verordening van Kamerijk had Franse modellen geleverd : zo ontstaat later meer eenvormigheid. De verordening van de bisschop van Namen van 1778 houdt verband met de voorschriften van Maria-Teresia. Niettegenstaande de voorschriften van de bisschop van Kamerijk stellen we vast dat het Latijn voortleeft in de Vlaamse gemeenten en in die, welke dwars over de taalgrens in de buurt hiervan liggen ; het Frans en het Diets worden er evenwel soms gebezigd. Te Pont-à-Celles, dat door de abt van Park begeven werd, blijft het Latijn behouden ; we vinden er zelfs Nederlands. Vóór de verordeningen gebruikten de pastoors vrij Latijn of Frans ; in de 16e eeuw schijnt het Frans te overheersen, terwijl in de 17e het Latijn meer plaats schijnt in te nemen ; wanneer de koster het register bijhoudt, dan vinden we er Frans. De hr. ARNOULD vraagt zich af of het Latijn niet langer bestaan heeft in de Dietse gewesten, waardoor we misschien de in Vlaanderen veel voorkomende doopnamen in Latijnse vorm en ook de Nederlandse maandnamen zouden kunnen verklaren.

In de Vlaamse sectie :

A. CARNOY : a) *De onvaste gronden in de toponymie*.

b) *Het vraagstuk van de „Heusden”*.

Van af het Zuiden van Nederland tot ver in het Noorden van

Frankrijk vindt men een groot getal plaatsnamen : *Heusden*, *Houdeng*, *Houden*, *Hesdin* die tot nog toe geen volstrekt overtuigende verklaring hebben ontvangen.

In ons Woordenboek hebben wij voorgesteld ze af te leiden uit een prototype : **hūsithj-ina*, d. w. z. een collectief met twee suffixen, berustende op germ. *hūs* „huis”, met verkorting van *ū* tot *u* voor de groep van medeklinkers.

De eenvoudiger vorm *hūs-ithja* is namelijk in *Husede* (Westfalen) te vinden.

Deze verklaring gaat nochtans niet zonder moeilijkheden en daarom mogen wij een suggestie van H. J. DEVLEESCHOUWER (in een nog ongepubliceerde studie) niet over het hoofd zien, die voorstelt den oudsten bekenden vorm van dezen naam : *Hosdinium* (in 695) te beschouwen als een volkslatijnse ontwikkeling van een vermoedelijk laat-Latijnsen vorm **hospitinium*. Alhoewel de *h* in 't Latijn niet meer uitgesproken werd, kan ze door den invloed van de spelling in leenwoorden hersteld geworden zijn, zoals in Gr. *hospitium*, waaruit mod. Gr. *spiti* „huis”. In 't Frankisch Latijn zou een *hospitinium* een „herberg” geweest zijn.

Deze verklaring, echter, naar onze mening, dient zó gewijzigd te worden, dat *hospitinium* een afleiding zou zijn van *hospes* met de betekenis welke dat woord in Frankische tijden had aangenomen : „bewoner van een staatseigendom > staatspachter” (waals *Lhoest*).

De *hospitina* (→ *Heusden*) zouden aldus gronden zijn onder het regiem van de *hospitalitas* bezet en bebouwd.

Door vocalische assimilatie zou naast *hosdinium*, **hisdinium* ontstaan zijn, waaruit *Hesdin* (Nord), *Lesdin* (Heneg.).

Misschien zelfs zouden de twee *Eisden*, bij Maastricht, van denzelfden oorsprong zijn(?). Een kortere vorm **spitinium* (847 : *Spidinio*) gaf *Espain* (te Bleharies) en een afleiding **hospiticium* ontwikkelde zich tot *Ostiches* (arr. Ath).

J. LINDEMANS : a) *Het gebruik van het inleidend lidwoord bij familienamen.*

b) *Practische zuivering van de kadastrale benamingen.*

Spreker deelt zijn bevindingen mede, in zake de problemen gesteld door de zuivering van de kadastrale benamingen en de methodes die daarbij kunnen gevolgd worden. Hij doet dit aan de hand van practische voorbeelden uit de kadasternamen van Geetbets, een gemeente van middelmatige grootte.

Uit de gedachtenwisseling die daarop volgde, blijkt dat de actuele kadasternamen dienen vergeleken te worden met de beste oude grafieën aan de ene zijde en met de huidige plaatselijke uitspraak aan de andere zijde.

A. VAN LOEY : a) *Losse nota's over de apocope der -n in het Mnl.*

b) *Beschouwingen over de plaatsnaam Aardenburg.*

De plaatsnaam *Eerdenburch* (thans Aardenburg in Zeeuws-Vlaanderen) komt in de 12^e eeuw voor naast *Rodenburch*. De fonetische overgang van *roden-* tot *eerden-* blijft een open vraag. We zouden wel voor een Westvlaamse wijziging kunnen staan als we er op letten dat de vormen *Redenburg*, *Erdenburg* uitsluitend in Brugse teksten voorkomen. Dan valt immers die wijziging te vergelijken met de Westvlaamse vorm *derst* naast *dorst* (vgl. *Tijdsch. v. Nederl. Taal- en Letterk.*, Leiden, jrg. 66, afl. 3). Maar hoe de steel in de vork zit weet men niet duidelijk : geografisch horen deze vormen wel bij elkaar, maar daarom niet noodzakelijk genetisch.

J. L. PAUWELS : *De n na ə in het Oosten van Zuid-Nederland.*

Het deel XXII (1948) waarvan wij u een exemplaar laten geworden bevat 476 bladzijden, 4 kaarten, waaronder een in kleuren en een portret. Behalve het jaarverslag en de ledenlijst, bevat dit deel het In Memoriam J. Cuvelier door H. J. VAN DE WIJER, toponymische en dialectologische studies van A. VAN LOEY, J. L. PAUWELS, A. CARNOY MEVR. C. TAVERNIER, J. LINDEMANS, L. GROOTAERS, H. J. VAN DE WIJER, H. DRAYE, A. VINCENT, J. HERBILLON, A. HENBY, M. HUGÉ, J. VANNÉRUS, L. REMACLE en É. LEGROS.

Een zeker aantal exemplaren van de *Handelingen* werden uitgedeeld ter recensie of in ruiling.

Vijf en zeventig exemplaren werden ter beschikking gesteld van de studenten in de filologie, die belang stellen in de toponymie en in de dialectologie. De in ruil

ontvangen publicaties werden als naar gewoonte gedeponeerd in de toponymische en dialectologische instituten van onze vier universiteiten, zoals de lijst, gevoegd aan dit verslag, getuigt.

Een nieuwe uitwisselingsdienst werd ingericht met het „Musée de la Vie Wallonne” te Luik, alsook met de „Stichting voor bodemkartering” van Wageningen (Nederland).

De aanvragen betreffende de veranderingen van straatnamen zijn in hoge mate gestegen. De Commissie heeft in de loop van 1948 aanvragen gekregen van :

Amay, Amougies, Argenteau, Assche, Barry, Battice, Bellecourt, Bergilers, Binche, Blaasveld, Blandain, Borgerhout, Bressoux, Brugge (Zeebrugge), Brussel, Chastre-Villeroux-Blanmont, Charleroi, Chaudfontaine, Comblain, Cras-Avernas, De Panne, Deurne, Dour, Eelen, Elsene, Fairon, Gierle, Glain, Grivegnée, Halle, Harelbeke, Havinnes, Herentals, Hoei, Hove, Jemappes, Jemeppe-aan-de-Maas, La Louvière, Lincet, Melsele, Oostende, Ormeignies, Oudegem, Pâturages, Polleur, Pousset, Retinne, Sint-Jans-Molenbeek, Sint-Kruis (Brugge), Sankt-Vith, Schore, Sint-Job-in-'t Goor, Tielt, Veurne, Vivegnis, Waanrode, Wandre, Wasmes, Wetteren, Wilrijk, Yvoz-Ramet.

Na een grondig onderzoek van verschillende gevallen heeft de Commissie haar oordeel meegedeeld, hetzij aan de heren gouverneurs, hetzij aan de belangstellende gemeenten.

Drie andere gemeenten hebben een aanvraag ingediend om aan hun naam een epiteton toe te voegen, nl. : Balen, Lives en Olloy, die respectievelijk zouden willen heten : Balen-Neet, Lives-sur-Meuse en Olloy-sur-Viroin. In het eerste geval heeft de Commissie een ongunstig advies verstrekt, omdat de voorgestelde vorm dialectisch is en

niet overeenstemt met de officiële benaming. In de twee andere gevallen luidde het advies gunstig.

Sedert verscheidene jaren reeds verzoekt de Commissie de Minister van Openbaar Onderwijs om een verhoging van de toelage, wat haar zou toelaten, niet alleen de *Handelingen* uit te geven, maar eveneens ieder jaar in haar reeks van *Werken* een studie te publiceren van een jong vorser.

Het is dank zij uw welwillende vrijgevigheid dat de Commissie dit jaar in haar reeks *Werken* twee boeken heeft kunnen uitgeven, nl. :

É. LEGROS : *La frontière des dialectes romans en Belgique* en FR. VANACKER : *De Syntaxis van het Aalsters dialect*, waarvan wij een exemplaar bij het huidig verslag voegen :

De Commissie hecht er aan hier al haar erkentelijkheid uit te drukken voor de belangstelling die gij haar toedraagt.

Hoogachtend,

Brussel, 31 januari 1949.

De Secretaris,
WILLEM PÉE.

De Voorzitter,
H. J. VAN DE WIJER.